

des va expressar el seu rebuig per les imatges d'arxiu, que considera «imatges sense imaginació», amb nul poder d'evocació. Per aquesta raó va afirmar que si hagués trobat filmacions o fotografies realitzades a les cambres de gas dels camps d'extermini les hauria destruït. La majoria d'opinions expressades durant el seminari van gravitar al voltant de les paraules de Lanzmann, ja fos per acostar-s'hi o per allunyar-se'n. Philippe Mesnard va advertir sobre els perills de la banalització i l'abús de la imatge en el discurs històric, que moltes vegades suposa una fe cega en l'objectivitat de les fonts. Com va dir Maria Recasens, «les imatges no són una realitat definitiva», necessiten quelcom que les cohesioni i les contextualitzi, necessiten els límits que Àngel Quintana ens va ajudar a precisar. De fet, fotografies com les preses per un membre del Son-

derkomando d'Auschwitz-Birkenau són una de les escasses proves materials de l'extermini massiu (encara que no tinguin gaire «imaginació»). El problema rau en com mostrar-les.

A ningú li va quedar cap mena de dubte respecte a la qualitat o la moralitat de l'art sorgit des de l'Holocaust després de les intervencions d'Arnau Pons, François Rastier, Xavier Pla, Maria-Josep Balsach, Maria Lluïsa Faxedas, Carles Torner, Xavier Antich i Pascal Huynh. La cloenda a la Casa de Cultura, a càrrec de Lanzmann, va ser magnífica. Vam tenir la sensació que s'estaven dient coses mai dites. També cal esmentar la contribució de Magdalena Kusserow, exdeportada del camp de Ravensbrück, de la filòsofa Roberta de Monticelli i de les professores de la casa Anna Maria Garcia i Dolors Vidal.

Leilani Acevedo

L'univers palpitant d'Aurora Bertrana

El dia 20 de gener, el Comitè d'Escriptores del PEN català i la Càtedra M. Àngels Anglada van homenatjar Aurora Bertrana amb un acte públic i una visita al Fons Bertrana de la UdG.

«Jo ensumava la vida i esperava tastar-la d'una manera o altra. La vida palpitava en mi i jo escoltava la invitació del món» (*Memòries fins al 1935*). Amb aquest afany d'absorbir la vida intensament, l'escriptora gironina Aurora Bertrana sobrepassa al llarg de la seva trajectòria tot tipus de fronteres físiques i intel·lectuals: estudia música a Suïssa, forma part de la primera orquestra de jazz femenina d'Europa, viu tres anys a la Polinèsia, viatja com a reportera al Marroc per conèixer la vida de les dones musulmanes, impulsa la literatura de viatges a Catalunya i és una gran activista en el món cultural femení, només a tall d'exemple. Però la vitalitat i tenacitat de Bertrana la porten, sobretot, a ser una gran escriptora que representa el model de dona intel·lectual dels anys trenta al nostre país.

Al llarg del seu intens itinerari vital l'autora manté també el vincle amb la seva ciutat natal, que reforça sobretot des de Barcelona en tornar de l'exili. A final dels anys seixanta escriu a la revista *Presència*, participa en

la creació dels premis Prudenci Bertrana i col·labora activament en diversos actes d'homenatge amb motiu del centenari del naixement del seu pare (1867-1967). Pòstumament, Girona ha homenatjat també la figura i l'obra de Bertrana en diverses ocasions: el 1999 la *Revista de Girona* va dedicar-li el dossier del núm. 193; aquell mateix any, la Universitat de Girona va organitzar unes jornades d'homenatge, les actes de les quals van ser publicades amb el títol *Aurora Bertrana, una dona del segle XX*; el 2003, la Diputació de Girona va editar *Aurora Bertrana, l'aventura d'una vida*, una biografia a càrrec de Catalina Bonnín, i la ciutat té un carrer dedicat a l'escriptora.

El 20 de gener passat, Girona va recordar una vegada més Aurora Bertrana amb un acte organitzat per la Càtedra M. Àngels Anglada i el Comitè d'Escriptores del PEN Club. L'homenatge es va iniciar amb una visita al Fons Bertrana de la Universitat de Girona i va continuar amb una taula

Aurora Bertrana a Oceania, 1928.

rodona a la Fontana d'Or moderada per Núria Cabré i amb les intervencions de Dolors Oller, presidenta del PEN català; Mariàngela Vilallonga, directora de la Càtedra M. Àngels Anglada; Isabel Segura, editora i representant de l'ICD, i Catalina Bonnín, estudiosa d'Aurora Bertrana. L'acte va incloure també la lectura d'alguns fragments de la seva obra, a càrrec de les escriptores Montserrat Abelló i Josefa Contijoch, i la intervenció de diverses peces de violoncel a càrrec de Clara Vallès, una música que evoca sobretot la

jove Bertrana resident a Ginebra els anys vint.

L'homenatge va recordar de manera especial el temps d'exili de l'escriptora a Suïssa, uns anys difícils en què necessità l'escalfor i suport dels amics per superar les dificultats materials i emocionals que patia. En una carta a Ventura Gassol des de Ginebra (10/3/1943), escriví: «No faig més que veure nous camins i aquests camins no menen enlloc. Les visites que faig i les telefonades que dono serveixen però per a donar-me a mi mateixa la sensació de l'esforç. Aquest esforç dura des de 1936 quan

D[eu] va deixar-me cara a cara amb la vida. Gairebé set anys de lluites i solitud! Això m'ha permès [...] de veure i apreciar el tresor únic de l'amistat. Quina dolçor més penetrant, quina gràcia quasi divina, una Toinon, un Ventura, un... però no puc nomenar-los tots. Perquè gràcies a Déu, en el concurs d'anys i tragèdies, he trobat alguns amics que beneiré tota la vida.» Entre els amics que ajuden Bertrana en aquests anys d'exili a Suïssa hi ha dos noms que ella destaca de manera especial, tant a la correspondència com a les *Memòries*: Antoinette de Montmollin (a qui anomena Toinon, i que l'acull un temps al sanatori que la família té a Perreux) i Jacqueline des Gouttes, amigues i traductores de *Paradisos oceànics* al francès.

En l'homenatge del passat mes de gener vam tenir el privilegi d'escoltar els records que guarden de l'escriptora Marie-Noëlle Lombard, Roland Lombard i Jacques de Montmollin, familiars directes d'aquestes dues persones que van fer una mica més dolç l'exili de Bertrana en terres suïsses. Tot i que eren petits quan la van conèixer, en recorden la música, el caràcter fort i la vitalitat, una característica que recorre tota l'existència de l'escriptora.

Amb aquesta evocació viva i personal va cloure un acte que va posar sobre la taula una vegada més la necessitat de recordar i rellegir una de les grans escriptores del segle XX al nostre país.

Glòria Granell Nogué

Alexandre Cuéllar, olotí polifacètic

La mort d'Alexandre Cuéllar significarà una notable pèrdua en el panorama cultural gironí, com a escriptor i col·laborador de la premsa de casa nostra, però també en el de la cultura mallorquina -visqué durant 12 anys a Mallorca i sabé impregnar-se del tarannà i la llengua de ses illes-, i provocarà un buit especialment sensible a Olot, on Cuéllar va deixar una gran petja amb la seva extensa i variada obra.

El Cuéllar escriptor, magnífic i elegant prosista, que es delia per una frase brillant, aconseguida. Absolutament enamorat de la seva època de joventut, la dels cuplets,

de la colònia forastera... un temps que magnificava amb les seves evocacions emotives, sempre allunyat del tòpic i els sentimentalismes cursis, però sempre evocat